ގެފުޅުގެ ތާރީހު 1: ގެފުޅަށް ކިޔާ ނަންތައް

އަތަރުނި މާތްالله އެއްބައި ދުވަސްތައް އަނެއްބައި ދުވަސްތަކުގެ މައްޗަށް މާތް ކުރައްވައިފައެވެ. އެއްބައި މަސްތައް އަނެއްބައި މަސްތަކުގެ މައްޗަށް މާތް ކުރައްވައިފައެވެ. އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުންގެ މައްޗަށް މާތް ކުރައްވައިފައެވެ. އެއްބައި ޖާގަ އަނެއްބައި ޖާގައިގެ މައްޗަށް މާތް ކުރައްވައިފައެވެ. އެއްބައި ތަންތައް އަނެއްބައި ތަންތަކުގެ މައްޗަށް މާތް ކުރައްވައިފައެވެ. ޝަރުޢީ ގޮތުގައި ތަންތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ މާތް އެއްތަނަކީ މައްކާއެވެ. އެ ތަން ގަސަމްކުރައްވައި އަތަރުނި މާތްالله ވަޙީ ހުވާގެ ބަސްފުޅު ވަޙީ ކުރައްވައިފައިވެއެވެ. ޤުރުއާނުގައި މައްކާއަށް ދެއްވައިފައިވާ ބަލަދުލް އަމީނުގެ ނަންފުޅެވެ. ތީން ސޫރަތުގެ ތިންވަނަ އާޔަތުގައި މާތްالله ވަޙީ ކުރައްވައިފައިވެއެވެ.

وَهَٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ﴿٣﴾

މާނައީ: "އަދި އަމާންކަން ލިބިގެންވާ މި ރަށް (އެބަހީ: މައްކާ) ގަސަމްކުރައްވަމެވެ".

މިދެންނެވި އަމާންކަން ލިބިގެންވާ ރަށުގައި ހުރި އެންމެ މާތް ތަނަކީ، މަސްޖިދުލް ޙަރާމެވެ. ކަޢުބަތުالله އެވެ. ދިވެހިބަހުން ދަންނަވަނީ ގެފުޅެވެ. ގެފުޅަށް ތަފާތު ނަންތަކެއް ކިޔާކަން ޤުރުއާނުގެ ނައްޞުން ސާބިތުވެއެވެ. ޤުރުއާނުލް ކަރީމު އިބްރާހީމް ޢަލައިހިއްސަލާމްގެ ދުޢާގެ ތެރޭ "ބައިތިކަ މުޙައްރަމް" ގައި ގެފުޅަށް ކިޔާ ފަސް ނަމެއް ދަލީލުތަކާއެކުގައި ގެންނަވައިފައިވެއެވެ. ތިރީގައި މިދަންނަވަނީ އެނަންތަކުގެ ތަފްސީލެވެ.

ގެފުޅުގެ ނަންތައް

ފުރަތަމަ ނަމަކީ ކަޢުބާއެވެ. މާއިދާ ސޫރަތުގެ 97 ވަނަ އާޔަތުގައި ވަޙީ ކުރައްވައިފައިވެއެވެ.

جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِّلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ۚ ذَٰلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٩٧﴾

މާނައީ: **ޙުރުމަތްތެރިވެގެންވާ ކަޢުބަތު الله ގެފުޅާއި، ޙުރުމަތްތެރި މައްސަރުތަކާއި، ޙަރަމްފުޅަށް ހަދިޔާކުރެވޭ ގޮވާން ކަތިލާ ތަކެތީއި، ޙަރަމްފުޅަށް ހަދިޔާކުރެވޭ ކަމުގެ ނިޝާނުގައި ބޮލުގައި އަޅުވާ ތަކެތި، الله ތަޢާލާ ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގެ ދިރިއުޅުން އަމާންކަމުގެ ފުދުފޭނެ ގޮތް ހުރި ތަކެތި ކަމުގައި ހައްދަވައިފިއެވެ. އެއީ ހުދުގައި ބަޔަކު ހަދަވައިފިއެވެ، ބިމުގައި ވާހާ ކަމެއް الله ތަޢާލާ ދެނެވޮޑިގެންވާކަމާއި، ހުރިހާ ކަމެއް الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ބަލާކުރިތިކަން ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ.**

ޤުރުއާނުލް ކަރީމު އިބްރާހީމް ޢަލައިހިއްސަލާމް ކަޢުބާ ބިނާކުރެއްވިއެވެ. ހަމައެގޮތުން ބައްލަވާލެވޭ ސޫރަތުގައި ނަންތަކެއް ކަމުގެ ގޮތުގައި ވަޙީ ކުރެއްވި ބައްލަވާ ކަމެވެ. މިގޮތަށް މާނަތަކެއްވެސް ގެފުޅަށް އެކިނަންތައް ވެއެވެ.

ދެވަނަ ނަމަކީ ބައިތުލް ޙަރާމްވެއެވެ. އެނަން މާއިދާ ސޫރަތުގެ 97 ވަނަ އާޔަތުގައި އެވަނީ ބޭނުން ކުރެވިފައެވެ. ދިވެހި ބަހުން "ބައިތުލް ޙަރާމް" ގެ މާނައަކީ ޙުރުމަތްތެރިވެގެންވާ ގެއެވެ.

ތިންވަނަ ނަމަކީ ބައިތީ ﷲ އެވެ. ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 125 ވަނަ އާޔަތުގައި ވަނީ ކުރައްވައިފައިވެއެވެ.

وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿١٢٥﴾

މާނައީ: "އަދި އިބްރާހީމްގެފާނާއި އިސްމާޢީލުގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގަވައިފީމެވެ. ޠަވާފު ކުރާ މީހުންނާއި އިޢުތިކާފުކުރުމަށް ތިބޭ މީހުންނާއި ރުކޫޢު ސުޖޫދު ކުރާ މީހުންނަށްޓަކައި ތިޔަ ދެބޭފުޅުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެކޮޅު ޠާހިރު ކުރައްވާށެވެ!"

މިދެންނެވި އާޔަތުގައި ބައިތުﷲ މި ލަފުޒު ކަނޑައެޅިގެން އައިސްފައި ނުވަތަ **طَهِّرَا بَيْتِيَ** *"**ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެކޮޅު ޠާހިރު ކުރައްވާށެވެ.**" މިހެން ޢަރަބިން ގެކޮޅު ނިސްބަތްކުރައްވައިފައި އެވަނީ ﷲ އަށެވެ. އެހެންކަމުން ބައިތުﷲ އޭ ކިޔުނީއެވެ. ޤުރުއާނުގެ ތަފްސީރުކުރައްވައިފައިވާ ގޮތުގައި ﷲ އަށް ގެކޮޅުން ނިސްބަތްކުރައްވައިފައިވުމުން ގެކޮޅުގެ މާތްކަމާއި މަތިވެރިކަން ހާމަވެއެވެ.*

ހަތަރުވަނަ ނަމަކީ ބައިތުލް ޢަތީޤު އެވެ. ޙައްޖު ސޫރަތުގެ 29 ވަނަ އާޔަތުގައި ވަނީ ކުރައްވައިފައިވެއެވެ.

ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾

މާނައީ: "ދެން އެއުރެންގެއިން ކުނި މިލަތައް، އެއުރެން ފުރިހަމަކުރާހުށިކަމެވެ! އަދި އެއުރެންގެ ނަދުރުތައް ފުއްދާހުށިކަމެވެ! އަދި ޤަދީމީ ގެކޮޅުގައި އެއުރެން ޠަވާފު ކުރާހުށިކަމެވެ!"

ބައިތުލް ޢަތީޤު ގެ ތަފްސީރު މާނަކަމަށް ބައްޔާންކޮށްދީފައި ހުރެއެވެ. ގެކޮޅަށް އެ ނަމުން ނަންދެއްވުނީ އެންމެ ފުރަތަމަ ބިނާކުރެވުނު ގެކޮޅުކަމުގައިވާތީ، ޖައްބާރުންގެ ފަރާތުން ކަންތައްތަކުން ސަލާމަތްވެގެންވާތީ، އެއްވެސް ޢަޒާބުވެރި ކަމަކުން ގެކޮޅަށް ބަދު ނުބުރުތްވާތީ އާއި އެއްވެސް މަޚްލޫޤަކަށް ގެކޮޅު ނިސްބަތް ނުވާތީ އާއި ގެކޮޅަށް ބަލައިގަތުން ޢަލަވަތި ކަންތައް ފަރުގެ ވާހަކަ އެގޮތް ސަލާމަތް ކުރައްވާފައި، އެފަދަ ހިތަ ގެކޮޅު ގެއްލިގެން ދިޔަ ޢަރަންނަމަރަށް ސަލާމަތްކުރައްވައިފައިވާތީ ކަންކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

ފަސްވަނަ ނަމަކީ ޤިބްލައެވެ. ޤިބްލާނަމުގައި ގެކޮޅު ސިފަ ކުރައްވައިފައިވަނީ ޤިބްލާގެ ގޮތުގައެވެ. ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 144 ވަނަ އާޔަތުގައި ވަނީ ކުރައްވައިފައިވެއެވެ.

فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا ۚ

މާނައީ: "ފަހެ، ކަލޭގެފާނު ރުހިވޮޑިގެންވާ ޤިބްލައަކަށް ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ކުރިމަތިލައްވާ ހުށީމެވެ." (މުޙައްމަދު ރިފްޢަތު، 2004، ސ ސ 51-52)

ގެފުޅުގެ ބާބު 2: އެންމެ ފުރަތަމަ ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވީ ކާކު؟

އެންމެ ފުރަތަމަ ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވީ ކާކު؟

އެންމެ ފުރަތަމަ ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވީ ކޮންބައެއްކަމާމެދު ޚިލާފު އުފެދިފައިވެއެވެ. ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވުމާއި، ގެފުޅަށް ގެނެވުނު ބަދަލުތަކާ ބެހޭ ގޮތުން ތަފާތު ރިވާޔަތްތަކެއް އައިސްފައިވެއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް ރިވާޔަތްތަކީ ސައްޙަ ސަނަދުތަކެއް ނެތް ރިވާޔަތްތަކެވެ. ނަމަވެސް އަނެއްބައި ރިވާޔަތްތަކީ އިސްރާއީލިއްޔާތުގެ ތެރެއިން ހުރި ރިވާޔަތްތަކެވެ. (އިސްލާމްވެބް.ނެޓް، 2003). މިދަންނަވާލެވުނީ އިމާމު ޤުރްޠުބީ މިކަމާ ބެހޭ ގޮތުން ގެންނަވައިފައިވާ ރިވާޔަތްތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއް ރިވާޔަތްތަކެވެ.

އިމާމު ޤުރްޠުބީ ލިޔުއްވައިފައިވެއެވެ. އެންމެ ފުރަތަމަ ގެފުޅުގެ ބިންގާ އެޅުއްވީ އަދި އެ ގެފުޅު ބިނާކުރީ ކާކުކަން ބާވަތުގައި ކަލާމުދު އިޚްތިލާފުތަކެއް ތެރެގައި ހިމެނިފައިވެއެވެ. ބައެއް ޢާލިމުންގެ ބުނުމުގައި އެންމެ ފުރަތަމަ ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވީ މަލާއިކަތުންނެވެ. ޢަބްދުﷲ ބިން ޢުމަރުގެ ފަރާތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެއްދުވަހު ބިމަށް އާދަމް ފައިބައިވަޑައިގަތުމުން ﷲ މަލާއިކަތުންނަށް ބިނާކުރުމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. ބައްޔަކު ބުނާ ގޮތުގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ. ﷲ މަލާއިކަތުންގެ ބާވަތްތަކާއިބެހޭ ކިޔަދޭ ...

"ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިމުގައި ހަލީފާއަކު ލައްވާހުށީމެވެ." މިކަލާމުގެ މަލާއިކަތުބޭކަލުންނަށް ނޭނގުނު ކަމާއިބެހޭ ކަންކަމެއް، ޚަބަރުދެއްވައި ރާއްޖޭ އެއްގޮތަކަށް ފަސާދަކޮށް ބިމުގައި އުޅޭ ކަސްރަތުގެ ބިމުގައި އެއީ ތިޔައިލާހު ކަސްރަތުކުރައްވާން ބާއްވާ ... ހިކިތަ ރިވާވެގެންވާކަމަށް މަލާއިކަތުންގެ ބާވަތްތަކާބެހޭ ގޮތުން ﷲ ތަޢާލާ ހުރިހާ ޢިލްމެއް ގެންނެވިފައިކަން، އެބޭކަލުންނަށް އެނގިފައިވާނެ ކަމަށް ބުނެވެއެވެ. ﷲ ގެ ރަހުމަތްތެރިކަމުން އޭރު ﷲ ގެ ޢަރުޝި ވަށައި ޠަވާފުކުރެއްވިއެވެ. ދެން އެބޭކަލުންނަށް ﷲ ތަޢާލާ ރަހުމަތްތެރިވެވަޑައިގަތެވެ. އެއަށް ފަހު ﷲ މަލާއިކަތުންނަށް އަންގަވައިފިއެވެ. "ތިޔަބައިމީހުން ބިމުގައި ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ ނަމުގައި ގެއެއް ބިނާކުރާށެވެ. ރަސޫލުﷲ ގެ މިސްކިތާއި ﷲ ގެ ޢަރުޝި ވަށައިގެން ޠަވާފުކުރާ ގޮތަށް، ބިމުގައި ހުރި ފަރާތުން ﷲ ގެ ޢަރުޝިކޮޅު ޠަވާފު ކުރާނޭ ގޮތަށް ބިނާކުރާށެވެ. ޙިކްމަތްތެރިކަމާއެކު ﷲ ޠަވާފުކުރާ ތަނެއް ބިނާކުރާށެވެ." ދެން މަލާއިކަތުން ގެފުޅު ބިނާކުރިއެވެ. (ޤުރްޠުބީ، 2019، ވޮލިއުމް 1، ސ 418).

ޤުރްޠުބީ، ބަޔާނާ ސޫރަތުގެ 127 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ލިޔުއްވައިފައިވެއެވެ. ޢަލީގެ ހާޒިރު ސަޔިދު ބިން މުސައްޔަބު ގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެން ވާގޮތުން ސަޢީދު ބިން މުސައްޔަބު ކިޔަދިނެވެ. ﷲ އާދަމްގެފާނަށް އަންގަވައިފިއެވެ. "ތިބާ ﷲ ޢިބާދަތްކުރުމަށްޓަކައި ގެއެއް ކަޢުބާގެފާނު ބިނާކުރައްވާށެވެ. ތިބާ ﷲ ގެ ޢަރުޝި ވަށައިގެން މަލާއިކަތުން ޠަވާފުކުރާ ފަދައިން ﷲ ގެ ނަމުގައި ގެއެއް ބިނާކޮށް އެގެ ވަށައިގެން ކަޢުބާގެފާނު ޠަވާފުކުރައްވާށެވެ." އާދަމް ގެފާނު ﷲ ގެ ނަމުގައި ބިނާކުރެއްވިއެވެ. މިހެން ބަޔަކު ގެފުޅު ބިނާކުރެވިފައިވަނީ

ފަސްފަރުބަތްތަކުގެ ހިމެނެއެވެ. އެއީ حِرَاء، طُور زَيْنَا ، طُور سِينَا، لُبْنَان، جُودِيّ މިފަސް ފަރުބަތެވެ. މިފަރުބަތްތަކުގެ ތެރެއިން ބިނާ އެޅުއްވީ حِرَاء ފަރުބަތުގެ ހިލައިންނެވެ.

އިބްނު ޢައްބާސް ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުން، އިމާމު މާވަރުދީ ބަޔާން ކުރައްވައިފައިވެއެވެ. ސަލާމްލެއްވި އާދަމުގެފާނު ސުވަރުގެއިން ބިމަށް ފައިބާވައިލެއްވީ މާތް ﷲ އެކަލާނގެ ހަޟްރަތުން އަންގަވައިގެންނެވެ. ތިމަން ﷲ ރަސޫލާއާ ވާހަކަދެއްކެވިއިރު ގެފުޅެއް ކަލޭގެފާނު ބިނާކުރައްވާށެވެ. ތިމަން ﷲ ގެ ޢަރުޝި ވަށައިގެން މަލާއިކަތުން ތަވާފު ކުރައްވައި ތިމަން ﷲ ގެ ނަންފުޅު ގަންނަވާ އުޅުއްވާފަދައިން އެގޮތުގެ ވަށައިގެން ކަލޭގެފާނު ތަވާފުކުރައްވައި ތިމަން ﷲ ގެ ނަންފުޅުގެން އުޅުއްވާށެވެ. ދެން އާދަމުގެފާނު ދަތުރުކުރައްވައިގެން ވަޑައިގެންނެވީއެވެ. ކައުބަތުﷲ ގެފުޅު ހުންނަތަނަށް ހަމައަށް ވަޑައިގެންނެވުމާއެކު ޖިބްރީލުގެފާނު ވަޑައިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ ދޫފަތްފުޅުން ބިމުގައި ޖެއްސެވީއެވެ. އެހިސާބު ބިމުގެ އަޑީން ފެނިގެން ސާބިތުވި ހަރުދަނާ ހިމެނޭ ގެފުޅުގެ ބިންގަނޑެވެ. ދެން، އެބިންގަނޑުގެ މައްޗަށް ބިނާކުރެއްވުން ގެންދެވިއެވެ. ބިނާކުރެއްވުން ނިމުމުން މަލާއިކަތުން ގެންނެވިއެވެ. އެއިން ކޮންމެ ހިލައަކީ ރިވެތި ޑިޒައިނެއްގެ ހުސްފަރުގެ އުޅަނދުވެރިން ކަޅުވާ ހިލައެވެ. ކުރިން ބާރުތައް ނުކުރެއްވި ފަރުބަތުގައި ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވި ތަން ހިމެނެއްވެއެވެ. ފަރުބަތުން އެކަލޭގެފާނު ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވި ފަސް ފަރުބަތުން ހިލަ ގެންނެވިއެވެ.

އަދިވެސް ރިވާވެގެންވެއެވެ. އާދަމުގެފާނު ސުވަރުގެއިން ބިމަށް ފައިބާވައިލެއްވުމަށް ފަހުން ސުވަރުގެއިން ޔާޤޫތެއް ގެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެޔާޤޫތު ޖެއްސެވީ މިހާރު ކައުބާ އޮތް ތަނުގައެވެ. އެތަނުގައި އެކަލޭގެފާނު ދިޔަހުއްޓުމުގެ ފަހަރު އެތަނާ ވަށައިގެން ޖަވާހިރު ކުރައްވަމުންދިޔައެވެ. އާދަމުގެފާނު ހަޖުކުރައްވައިގެން އެތަނަށް ކުރުމުން ޢުމުރާ ކުރެއްވީއެވެ. އާދަމުގެފާނު ހަޖުކުރައްވައިގެން އެތަނުގެ އެތަން ނުގެނެވެއެވެ. އަދި ބުނާ ޒަމާނުގައި ނޫޙުގެފާނުގެ ޒަމާނުގެ ތޫފާނުގައި ގެފުޅު އުފުލިގެން ދިޔައީއެވެ. މިގޮތަށް އެތަނުގެ ރިވާތްތަކެއް ފުރުޤާނު ތިރިއަށް ފެއްތެވިއެވެ. (ފުރުޤާނީ، 2019، ޖުޒުއު 1، ސަ 419).

މި ރިވާޔަތުގެ މިހެން ހުރިކަމުގެ އިތުރަށް މިގޮތަށް ކަނޑައަޅާފައިވަނީ އެތަކެއް ރަދީފެއް ގެންނަވައިފައިވާނެތެވެ. ނަމަވެސް ކަނޑައަޅާފައިވާ ފަދަ ބަޔާނާ ދިރުމުގައި ގެންނަވައިފައިވާނެތެވެ. އަލްބާރީވާ އިބްނު ޙަޖަރު ވިދާޅުވެފައިވާ، އިބްރާހީމްގެފާނުގެ ކުރިން ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވި ކަމަށް ދިރިހުރި ކުރާ އެއްވެސް ބައެއް ދިރިއުޅުއް ގެ ރަސޫލާ صلّى اللّـه عليه وسلّم ގެ ޙަދީޘުން ރިވާވެގެން އައިސްފައި ނުވާކަމުގައެވެ.

އިބްނު ހަޖަރުގެ މިބަސްމަގަށް އިސްލާމީ ފިލާސަފީ އިލްމާނީ ހުރި ފަތްސަހީޙު އަލްކަޢުބާގައިވާ "ދިސްކަވަރީ.ނެޓް" ގައިވާ ފިލާސަފީ ފޯރަން ބާރުވީބެވެ. އެފިލާސަފަރުވެވެ. ގޮތުގެ ބިނާކުރި ކަމަކީ އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތްތަކުގެ ތެރެއިން އިލްމުވެރިންގެ މުރާދަކީ ހިލާފުވެރި ރިވާޔަތްތަކުގެ ތެރޭގައި މަލާއިކަތުން ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވީމައި، އާދަމުގެފާނު ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވީމައި، ޝީޘުގެފާނު ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވީމައި، އިބްރާހީމްގެފާނާއި އިސްމާޢީލުގެފާނު ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވީމައި، ޤުރައިޝުން ގެފުޅު ބިނާކުރުމުން ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވީމައި، ޢަބްދުﷲ ބިން ޒުބައިރުގެފާނު ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވީމައި، ޙައްޖާޖު ބިން ޔޫސުފު ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވުމެވެ. އެއްވެސް ޞަޙީޙު ޙަދީޘެއްގައި ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވި ކަމަށް ސާބިތުވެފައި ނުވާ ފަދަ ރިވާޔަތްތަކުގެ ތެރޭގައި އިބްރާހީމްގެފާނާއި، ޤުރައިޝުންނާއި، އިބްނު ޒުބައިރު އާއި ޙައްޖާޖު ބިން ޔޫސުފު ބިނާކުރެއްވި ކަމެއް ހިމެނެއެވެ. މިފަދަގޮތަށް ދިރިހުރިވަނީ އެންމެ ސާބިތު ބަސްބަސް ނުކުތް ބަސް ބަސް ނުހުރި އަރާބަހަރުން ގެދޮރު އިބްރާހީމްގެފާނު ގެފުޅު ބިނާކުރި ޚާރު ބޮޑުވެ. ދިރިއުޅުމުގެ ހޮޅިން ގެންނަވައިފައިވާ ޒަމާނު ސޯބަސްގެ 26 ފޫޓު އުސްކަމާއި ފުރާޅުގެ ދިގުމިނުގެ 96 ފޫޓު އުސްކަމާއި 97 ފޫޓު އުސްކަމާއި ބައްޓަން ސޯބަސްގެ 127 ފޫޓު އުސްކަމެވެ. (ދިސްކަވަރީ.ނެޓް، 2003).

ގެފުޅުގެ ތާރީޚް 3: އިބްރާހީމްގެފާނާއި އިސްމާޢީލުގެފާނު ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވުން

އިބްރާހީމުގެފާނު ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވުން

ޤުރުއާނުގެ ނަޞްޞުން ތަރީޚު ދިޔާ ޒަމާނުގައި އެންމެ ފުރަތަމަ ގެފުޅު ބިނާ ކުރެއްވީ އިބްރާހީމްގެފާނާއި އިސްމާޢީލުގެފާނެވެ. އެގޮތަށް ފައިސަލުން ގެފުޅު ބިނާ ކުރެއްވީ ވާހަކައަށް އިޝާރާތް ކުރައްވައި އަރުއްސި މާތްالله، ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 127 ވަނަ އާޔަތުގައި ވަޙީ ކުރައްވައިފައިވަނީ މިގޮތުންނާ ފަދައިންނެވެ.

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا ۖ إِنَّكَ أَنتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾

މާނައީ: "އަދި އިބްރާހީމްގެފާނާއި އިސްމާޢީލުގެފާނާ ދެބަފައިކަލުން ގެފުޅުގެ ބިންގާ އުފުއްލަވައި ބިނާކުރައްވަމުން ގެންދެވިހިނދު، ހަނދުމަކުރާށެވެ! (އެހިނދު ދުޢާ ކުރެއްވިއެވެ.) އަޅަގަނޑުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެޔާ! އަޅަގަނޑުގެ ކިބައިން (މިކަން) ޤަބޫލުކުރައްވައި ދެއްވާށިއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިބާރަސްކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ މާތް ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ."

ސަޙީޙު ބުޚާރީގައި ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘެއްގައި އިބްރާހީމްގެފާނަށް އިސްމާޢީލުގެފާނު ލިބިވަޑައިގެންނެވުމުން، އެ ދެބޭފުޅު ދަރިކަލުންނާއި، ހާޖަރާގެފާނު މައްކާގައި ވަޒަންވެރި ކުރައްވައިފައެވެ. އޭރު އެތަނަކީ ގަހެއް ނުހެއްދޭނެ ތަނެކެވެ. އެއްވެސް މީހަކު ދިރި ނޫޅެއެވެ. ނަމަވެސް މަލާއިކަތާ ޖިބްރީލްގެ ޙަރަކާތުން ފެން ބުރުއްވާ ކުރެއްވުމުން ރަސްކަލާނގެ މައްކާގެ ބިން ދިރުއްވައި އެތަން އާބާދު ކުރެއްވީ އާދަމާ ހިތުވެރިކަމާއެކެވެ. އޭގެ ދުވަސްބަރުން މައްކާގެ ބިމަށް ދޫކުރެއްވުމަށްފަހު އިބްރާހީމްގެފާނު ވަޑައިގެންނެވި ޝާމްކުރައްވައެވެ. އިބްރާހީމްގެފާނު ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވީ އިސްމާޢީލުގެފާނު ބޮޑުވެވަޑައިގެންނެވުމުން ފަހުގައެވެ. އިސްމާޢީލުގެފާނު އަމަލީގޮތުން އެހީތެރިވެދެއްވި މާތް ބައްޕާފުޅަށް ގެފުޅު ބިނާ ކުރުމުގައި އެހީތެރިވެދެއްވައިގެންނެވިއެވެ.

ސަޙީޙު ބުޚާރީގައި ރިވާވެގެންވާ ރިވާޔަތެއްގައިވޭ އެންމެ ފުރަތަމަ ބިނާކުރެވުނު މިސްކިތަކީ މަސްޖިދުލް ޙަރާމް ނުވަތަ މައްކާގައިވާ ގެފުޅުކަމުގައެވެ. އިމާމު ބުޚާރީ އެކަށޭގޮތުގެ ޞަޙީޙުގައި ނަބަވީ ކުރުމުގެ ވާހަކަ ބަޔާންކުރެއްވި ޙަދީޘްގައި ރިވާކުރައްވައިފައެވެ. އަބޫ ޛައްރު ރަޟިޔަالله ޢަންހު ވިދާޅުވިއެވެ.

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ. أَىُّ مَسْجِدٍ وُضِعَ أَوَّلُ قَالَ " الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ ". قُلْتُ ثُمَّ أَىُّ قَالَ " ثُمَّ الْمَسْجِدُ الأَقْصَى ". قُلْتُ كَمْ كَانَ بَيْنَهُمَا قَالَ " أَرْبَعُونَ ". ثُمَّ قَالَ " حَيْثُمَا أَدْرَكَتْكَ الصَّلاَةُ فَصَلِّ، وَالأَرْضُ لَكَ مَسْجِدٌ "

ތިމަންކަލޭގެފާނު މާތް ރަސޫލާއަށް ދަންނަވައިވެ. "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ބިމުގައި އެންމެ ފުރަތަމަ ބިނާކުރެވުނު މިސްކިތަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟" ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. "އަލްމަސްޖިދުލް ޙަރާމްއެވެ." ތިމަންކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިވެ. "ދެން ކޮން

މިސްކިތެއްތޯއެވެ؟" ބަދީކުރެއްވިއެވެ. "ދެން އަލްމަސްޖިދުލް އަޤްޞާއެވެ." ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެންނެވީމެވެ. "އެ ދެމިސްކިތު ދެމެދުގައި ކިހާ ދުވަހުގެ ތަފާތެއްވޭތޯއެވެ؟" ބަދީކުރެއްވިއެވެ. "ސާޅީސް އަހަރެވެ." އެއަށްފަހު ބަދީކުރެއްވިއެވެ. "ވަގުތު ޖެހުނު ހިނދު މިބިމުގެ ކޮންމެ ތަނެއްގައި ވިޔަސްވެސް ނަމާދުކުރާށެވެ. އެހެނީ މުޅި ބިން ވަގުފުވެފައިވަނީ މިސްކިތަކަށެވެ؟" ނަމާދުކުރާށެވެ. ބިމަކީ މަސްޖިދެކެވެ. (މިސްކިތެއް) ކަމުގައެވެ." (صحيح البخاري،كتاب أحاديث الأنبياء،بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: {وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ} ބަރީޙު 3425).

އިމާމު ބުޚާރީ ރިވާކުރައްވައިފައިވެއެވެ. މާތް ރަސޫލާ صلّى اللّـه عليه وسلّم ޙަދީޘު ކުރެއްވިއެވެ. ކައުބަތުﷲގެ ދޮރު ބަންދުކުރައްވާފައި އިބްރާހީމްގެފާނަށް އަމުރުކުރައްވާފައި ދޮރުތެރޭކުރައްވައި މަހުލާއަށް ވަޑައިގެން ދަރިކަލުން އިސްމާޢީލުގެފާނާ ބައްދަލުކުރައްވައި އެ ހަދާފައި ދެއްވިއެވެ. ޖާވަބުގައި ދަރިކަލުން އިސްމާޢީލުގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. "ބައްޕާގެ އިރާދަ ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރައްވާށެވެ." އިބްރާހީމްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އެކަލާނގެ އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ދަރިކަލުގެ މިކަމުގައި ބައްޕާއަށް އެހީތެރިވެދޭނަމެވެ." އިސްމާޢީލުގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. "އަޅުގަނޑު އެހީތެރިވާނަމެވެ." އެ ދެބަފައިކަލުން އަލަށް ބައްޓަން ކުރެއްވިއެވެ. އިސްމާޢީލުގެފާނު ހިލަގަނޑު ގެންނަވަމުން ގެންދެވިއެވެ. އަދި އިބްރާހީމްގެފާނު ގޮތުގެ ބިނާކުރައްވަމުން ގެންދެވިއެވެ. އެ ދެބަފައިކަލުން މި ދަރަނިވާ ދުޢާކުރައްވަމުން ގެންދެވިއެވެ. "އަޅަގަނޑުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ! އަޅަގަނޑުގެ ކިބައިން (މިކަން) ޤަބޫލުކުރައްވައިދެއްވާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ކަލޭގެފާނަކީ ތިމާ އަޑުއަހުއްވާ ގޮތުގެ ކާރަން ދަންނަވާ ވަގުތުގެ ސަރަހައްދުވާ ޤުބޫލުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ." އަދި ގޮތުގެ ބިނާ އުސްވެ، އިބްރާހީމްގެފާނު އެހިލަގަނޑު އޭގެއަށްވުރެ މަތީ ސުލޯގޮތުގައިއެޅުމަށްޓަކައި، މިރުގަ (އެބައި: މަޤާމު އިބްރާހީމްގެ ނަންދެވިފައިވާ ހިލަ) އިސްމާޢީލުގެފާނު ގެނެސްދެއްވިއެވެ. އެ ހިލަގަނޑުމަތީ، އިބްރާހީމްގެފާނު އެ މައްޗަށް އަރާވަޑައިގެންފައި ބިނާކުރައްވަމުން ގެންދެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެ މައްޗަށް އަރާވަޑައިގެން ހުންނަވާ ގޮތުގެ ބިނާކުރައްވަމުން ގެންދެވިއެވެ. އިސްމާޢީލުގެފާނު ބައްޕާފުޅުގެ އަތަށް ހިލަގަނޑު ދެއްވަމުން ގެންދެވިއެވެ. އަދި އެދެބަފައިކަލުން ގޮތުގެ ވަށައިގެން ސަވާކުރައްވާކުރައްވަމުން، އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ދުޢާ ދެބަފައިކަލުން ވިދާޅުވަމުން ގެންދެވިއެވެ. (ސަޙީޙުލް ބުޚާރީ، ކިތާބު އަޙާދީޘުލް އަންބިޔާ،باب يَزِفُّونَ النَّسَلاَنُ فِي الْمَشْيِ، ބަރީޙު:3364).

ތިރީގައި މިވާ ފޮޓޯއަކީ އަރަބިއްޔާ.ކޮމް އިން ނަޝަރުކުރައްވާ ފޮޓޯއެކެވެ. ފޮޓޯ ނެގީ ތާރީޚުގެ ކުރީކޮޅެއްގައި ބެންގާލީ ސްކޮލަރެ 1881 ވަނަ އަހަރެވެ. ފޮޓޯ ނަގައިދީފައިވަނީ މިޞްރުގެ ކުރީގެ ސިފައިވެރިޔާ ބޭ (Muhammad Sadiq (Bey އެވެ. މި ފޮޓޯއިން އެނގޭގޮތުގައި ޙަރަމުގެ ސަރަޙައްދު އޭރު ހުރި ގޮތް ފެނެއެވެ. މިފޮޓޯ މިވަނީ ޑޮކިއުމަންޓްކުރެވިފައި ސާފުކޮށްދީފައެވެ. (https://www.arabnews.com/node/1491651/lifestyle).

އިބްރާހީމްގެފާނާއި އިސްމާޢީލްގެފާނަށްފަހު ދުން އަދި ޢިމާރާތްތަކުގައި ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވި ފަރާތްތަކާ ބެހޭ ގޮތުން ޒިޔާދަ ހުރެއެވެ. އިބްރާހީމްގެފާނަށްފަހު އަމާލިޤުންނާއި، ޖުރުހުމް ޤަބީލާގެމީހުންނާއި، ޤުޞައްޔު ބިން ކިލާބު އަދި އަބްދުލްމުއްޠަލިބްގެފާނު ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވި ކަމަށް އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތްތައް ހުރެއެވެ. ނަމަވެސް އިސްލާމްވެބް.ނެޓް ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އިބްރާހީމްގެފާނަށްފަހު ދުން ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވީ ސައްޙަ ގޮތުގައި ރިވާވެފައިވާ ޤުރައިޝުންކަމުގައެވެ. އެއީ މާތް ރަސޫލާ صلّى اللّـه عليه وسلّم ގެ ޒަމާންގައެވެ. (އިސްލާމްވެބް.ނެޓް، 2003).

ގުރުގެ ބާރީން 4: ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޒަމާނުގައި ޤުރައިޝުން ގެފުޅު ބިނާކުރުން

މާތް ރަސޫލާﷺ ގެ ޒަމާނުގައި ގެފުޅު ބިނާކުރުން

ސަފިއްޔުއް ރަޙްމާން މުބާރަކު ފޫރީ އޭނާގެ ސީރަތު ފޮތްކަމުގައިވާ އައްރަޙީޤުލް މަޚްތޫމުގައި ލިޔުއްވައިފައިވެއެވެ. މާތް ރަސޫލާ صلّى اللّـه عليه وسلّم ގެ އުމުރުފުޅުން 35 އަހަރުފުޅުގައި ޤުރައިޝުން ގެފުޅު ބިނާކުރިއެވެ. އެއީ ފެންބޮޑުވުމުގެ ސަބަބުން ގެފުޅުގެ ބިއްދޮޅުތަކަށް ގެއްލުން ލިބިގެންނެވެ. އަނެއްކާވެސް އެކަންތަކާ ފަދައިން ގެފުޅު ބިނާކޮށްފައިވާ ބޮޑެތި ހިލައިންނެވެ. ދިގު ދުވަސްވުމުގެ ސަބަބުން އޭރު ގެފުޅުގެ ބިއްދޮޅުތަކަށްވެސް ކަނޑައެޅިގެން ގޯސްވެފައެވެ. އިސްމާޢީލްގެފާނުގެ

ޒަމާނުގައި ގެފުޅު ބިނާކުރުވިފައިވާ އުސް މިނަކީ ގާތްގަނޑަކަށް 6.30 މީޓަރެވެ. އޭރު ބިނާކުރެއްވުމުގައި ގެފުޅުގެ ފުރާޅުކޮޅެއް ލައްވައިފައެއްނުވެއެވެ. ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން ފުރާޅު މަތީން ވަގުން އަރައިގެން ގެފުޅުގެ ޚަޒާނާތައް ވަގަށް ގެންދާކަމުގައިވިއެވެ.

މާތް ރަސޫލާ صلّى اللّه عليه وسلّم ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވުމުގެ ފަސް އަހަރުކުރީން، އައި ވަރުގަދަ ވިއްސާރަގަނޑެއްގައި، ފެންބޮޑުވެ، ގެފުޅަށް ވަރަށް ބޮޑަށް ގެއްލުންވިއެވެ. އެހެންކަމުން ޤުރައިޝުން ގެފުޅު ބިނާކުރުމަށް ނިންމިއެވެ. އެބައިމީހުން އެއްބަސްވީ، ގެފުޅު ބިނާކުރުމުގައި އެއްވެސް ހަރާމް ފައިސާއެއް ބޭނުންނުކުރުމަށެވެ. އެބައިމީހުންނަށް ގެފުޅުގެ ބިއްތައް ތަޅާލަން ނުކުޅެދިގެން އުޅުނުއިރު އެކަމަށް އިސްނެގީ ވަލީދު ބިން މުޣީރާއެވެ. މިހާ ގެފުޅުގެ ބިއްތައް ތަޅާލުމުން އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުލިބުނެވެ. (މިފަދައިން ޤުރައިޝުން ބިޔުން އުޅުނީ ގެފުޅާ ދިމާކުރަން ނުވަތަ ގެއްލުންދޭން އަންނަ މީހުން މާތްالله ހަލާކު ކުރައްވާނީއެވެ).

ދެން ޤުރައިޝުންތަކުގެ ވަކިވަކި ޤަބީލާތަކުން، ގެފުޅުގެ ބިއްތައް ތަރުތީބުކުރިއެވެ. ގެފުޅުގެ ބިއްތައް ތަރުތީބުން ޙަޖަރު އިބްރާހީމްގެފާނު އެޅުއްވި ބިންގާ ހަމައަށް ތަޅައިލުމަށްފަހު އަލުން އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ގެފުޅު ބިނާކުރުން ގެންދިޔައެވެ. ގެފުޅު ބިނާ ކުރުމުން ގެންދިޔައީ ޤަބީލާތަކަށް ބަހައިލައިގެންނެވެ. އެބައިމީހުން ގެފުޅު ބިނާކުރުމުން ގެންދިޔައީ ތޫނިލާ ކުރާ މިހާރުކަމުގައިވާ ބާޔާދުގެ ބޮޑުމިނުގެ ދަރުނަށެވެ. ގެފުޅު ބިނާކުރުމުން ގޮސް ހަޖަރުލް އަސްވަދު ބަހައްޓާނެ ހަމައަށް ދިޔުމުން އެބައިމީހުންގެ މެދުގައި ދެބަސްވުމެއް އުފެދުނެވެ. ހަތަރު ދުވަހަށް މި އަރާރުން ގަދަވެ ދެމިގެން ދިޔައެވެ. އެހެނީ އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ހުރި ކޮންމެ ޤަބީލާއެއް މިޝަރަފު ލިބިގަތުމަށް އެދުނު ކަމެވެ. މި މައްސަލައިގައި ގޮތެއް ނިންމާލީ ދެން އެންމެ ފަހުން މިސްކިތަށް ވަދެވުނު މީހާ ކަމުގައި ނިންމާލާށެވެ. މާތްالله ގެ އިރާދަފުޅުން އެ ދޮރުން ވަދެވުނު އެންމެ ފުރަތަމަ ވަޑައިގެންނެވީ ބާރީ މާތް ރަސޫލާ صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ. މާތް ރަސޫލާ صلّى اللّه عليه وسلّم ފެނުމުން އެބައިމީހުން ވަރަށް އުފާވެ ބޭނުމުން ގެންދިޔައެވެ.

"ތިޔައީ ޢަމީނުއެވެ. މިވަޑައިގެންނެވީ މުޙައްމަދު ޢަމީނުއެވެ."

މާތް ރަސޫލާ صلّى اللّه عليه وسلّم ވަޑައިގެން އެމައްސަލަ ބޭނުން ތާށިއަށް ގެންނަވައި އޭގެ ބަޔަކު އަރުވަން އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ބޭއްވުމަށްފަހު ކޮންމެ ޤަބީލާއަކުން މީހަކު އައިސް އޭގެ ވަރަށްގެން ހިފުމަށް އެންގެވިއެވެ. އެއަށްފަހު އެ ހިލަ ބާއްވަނީ މަގާމު ހިސާބަށް ގެންދިޔުމުން، އެ ހިލަ އެ ޤުރައިޝުން ނަންގަވައި އޭގެ މަގާމުގައި ބާއްވާ މާތް ރަސޫލާ صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ އަތްޕުޅުންނެވެ. ޤުރައިޝުން ގެފުޅު ޙަރީރުގައި އެބައިމީހުންގެ އަތުގައި ހުރި ހަލާލު ފައިސާ މަދުވުމުގެ ސަބަބުން، ގެފުޅުގެ އުތުރުން 6 މީޓަރު އެތެރެއަށް ޖެއްސިއެވެ. އިބްރާހީމްގެފާނު ބިނާކުރެއްވި ބިންގަލަށްވުރެ 6 މީޓަރު އެތެރެއަށް ޖެއްސި ބައަށް ކިޔަނީ ޙިޖްރު އިސްމާޢީލް ކަމުގައެވެ. އެބައިމީހުން ގެފުޅުގެ ދޮރުވަޅު ބިމުން މަތިކޮށް ދޮރުލުޅު އުފުލިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ތިރީ މީހަކު ގެފުޅަށް ވައްދާ ނުލުމުގެ ބާރުލިބުމަށެވެ. އެބައިމީހުން ގެފުޅުގެ ފުރާޅުކޮޅަކީ 15 މީޓަރު ދިގު މިނަކަށް ހެއްދިއެވެ. އެއަށްފަހު ހަ ތަނބެއް ގައިގައި ފުރާޅުކޮޅު ލިއެވެ. (މުބާރަކް ފޫރީ، 1996، ޞ ޞ 64-63).

އިލްމު މުސްލިމު ރިވާ ކުރައްވައިފައިވެއެވެ. ޢާއިޝަތުގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ތިމަންކަލޭގާ، ރަސޫލާ صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ އަރިހުގައި ދެންނެވީމެވެ. "އަލްޙިޖްރުއަކީ ގެފުޅުގެ ބައެއްތޯއެވެ؟" ޖަވާބު ދެއްވިއެވެ. "އާނއެކެވެ." ދެން ތިމަންކަލޭގާ ދެންނެވީމެވެ. "ގެފުޅުގެ ތޮށިގައި އެބައި ނުހިމަނާ ހުރީ ކީއްވެތޯއެވެ؟" ޖަވާބު ދެއްވިއެވެ. "އެއީ ގެފުޅު

ބިނާކުރާއިރު ކަލަނގެ ޒުއްރުގެ މީހުންގެ އަތުގައި އޮވަނީ ފައިސާކޮށްލާނެއެވެ.“ މީހަކަށްކަލަނގާ ދެކޮޅުހެދުވެ. ”ގޮތުގެ ދޮރުކަޅު އުސޫލްތަކުވެސް ހިލާފުވެއްޖެތޯ؟“ ހަރުފީ ކުރެއްވިއެވެ. ”އެބައިމީހުން އެގޮތަށް ކަނޑައެޅުއްވި އެބައިމީހުން ބޭނުންވާ މިހާރު ގޮތުގެ ތެރެއަށް ވެއްދުމަށެވެ. އެބައިމީހުން ބޭނުންވާ މިހާރު ގޮތުގެން ބަދަލުކުރަމަށެވެ. ކަލަނގެ ޒުވާނުގެ މިސްރާބުން ޗާޕުކިއަރ ޗަމްނާ ގާތުގައި ނުވާނަމަ ދީނުކަޚުގެ ގޮތުން ތަޖުރިބާގައި، އެގޮތުގެން އުނިކުރިވިފައިވާ ބައި ގޮތުގެ ތެރޭގައި ހިފެހެއްޓިޔުމެވެ. ދީނުކަޚުގެ ގޮތުގެ ދޮރުކަޅު ބާގާ އަދި ޖުދާއިކަން ތިރިކުރެއްވިއްޔެވެ.“

އިބްނު ކަޘީރު ތަފްސީރުގައި ބަޔާން ކުރައްވައިފައެވެ. އިބްނު އިސްޙާޤު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ރަސޫލާގެ އުމުރުފުޅުން ތިރީސް ފަސް އަހަރު ފުރުމުން ޤުރައިޝުން އެއްވެ ކަޢުބާ އަލުން ބިނާކުރުމަށް މަޝްވަރާ ކުރިއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި ގޮތުގެ ފުރާޅު މަރާމާތު ކުރުމަށްވެސް ހިމެނެއެވެ. ނަމަވެސް އެބައިމީހުން މިގޭ އެތަން ތަޅާލަން ބިރުގަންނެވެ. އެދުވަސްވަރު ކަޢުބާ ހުރި މިހާރު ކޮޅަށް ހުންނަ އިރު ކާނބަލުން ކުޅަ ތަންކޮޅެއް މަތިކޮށެވެ. އެހެންކަމުން ކަޢުބާގެ ފުރާޅު މަރާމާތުކޮށް އުސްކުރުމަށްވެސް އެބައިމީހުން ބޭނުންވިއެވެ. ކަޢުބާގެ ޚަޒާނާތައް ކުރިން ބަހައްޓާ ވަނީ ވަޅެއް ނަގާފައެވެ. އެ ޚަޒާނާތައް ހުންނަނީ ކަޢުބާގެ ތެރޭގައިވާ ވަޅުގެ ތެރޭގައެވެ. ފަހުން އެބައިމީހުންނަށް އެ ޚަޒާނާތައް ދޮވައިލާ ހަމަ ހިއްޖުން މީހެއްގެ ގައިން ފެނުނެވެ. އޭގެ އަދަބެއްގެ ގޮތުން ޤުރައިޝުން އޭނާގެ އަތް ކަނޑައިލިއެވެ. ބައެއް މީހުން ބުނާ ގޮތުގައި އެ ޚަޒާނާތައް ވަގަށް ނެގީ އެހެން މީހެކެވެ. އެމީހަކު ވަގަށް ނަގާފައި ދޫކޮށްލާ ގޭގައި ފޮރުވިއެވެ.

ދުވަސްކޮޅެއްފަހުން ޖިއްދާގެ ބަނދަރަށް ބޯޓު ބޮޑެއް އަރިއްޖެއެވެ. އެބޯޓަކީ ރޫމީ ވިޔަފާރިވެރިއެއްގެ ބޯޓެކެވެ. ޤުރައިޝުން އެބޯޓުގެ ލަކުޑިތައް ކަޢުބާގެ ފުރާޅު މަރާމާތު ކުރުމަށްޓަކައި އެއްކުރިއެވެ. އެ ލަކުޑިތައް ހަމަ އެބައިމީހުން ބޭނުންވާ ގޮތަށް ހަދައިދިނީ އޭރު މައްކާގައި ހުރި ޤިބްޠީ ވަޑާއެކެވެ. އެބައިމީހުން ގޮތުގެ ތަކެތިން ފުރިހަމަ ގޮތުން ވަޑާނު ބޭނުން ކުރުމަށް ގޮތުގެ ފުރާޅުން ހިފައްޓާ ނަހަގިއްޔާއެވެ. އެހިސާބުން ނައްޓާ ހިފާހައްޓާލި އަނިޔާވެރި ދިޔައެވެ. އެހިނދު އާނާ މިސްކީނުންނަށް މުޢުޖިޒާތް ބެއްލެވެ. ”އެ ޤުރައިޝުންނެވެ. ބަލާލާ ގޮތަކަށް ހުރި އެއްކޮޅު ދެފުރި ގޮތުގެ މަސްޖިދު ކުރާނަމަ ބޭނުން ނުކުރާށެވެ. ހަރާމްކަމުގެ މުދަލާއި ގޮތުގެ މާލު، ރިބާގެ ފައިސާއާއި، އަނިޔާވެރި ގޮތުގައި ހޯދައިގަތް މުދަލެއް ގޮތުގެ ހޯދުމަށް ބޭނުން ނުކުރާށެވެ.“ ޤުރައިޝުންގެ ކޮންމެ ޤަބީލާއަކަށް ކަޢުބާގެ ބައެއް ބިނާ ކުރުމަށް ހަވާލުކުރިއެވެ. އެބައިމީހުން ގޮތުގެ ތަޅާލަން ފަށަނީ ކިހިނެއްތޯ އެއީ ވަރަށް ބިރުގަނެވުނެވެ. ”މިކަން ގޮތުގެ ތަޅާލަން ފަށާނީ ކާކުތޯ؟“ އޭނާ ކޮޅެއްގައި ހިފައިގެން ކަޢުބާގެ ގާތަށް ގޮސް ބުނެއެވެ. ”އޭ الله އެވެ. މިކަމުގެން މިއުޅެނީ ގޮތުގަތު ގެއްލުމެއް ދޭކަށް ނޫނެވެ. މިކަމުގެން މިއުޅެނީ އެކަން މަރާމާތު ކުރެވޭތޯއެވެ.“ އެއަށްފަހު އޭނާ އެތަނުގެ ބިއްލޫރު ތަޅާލަން ފެށިއެވެ. މިސްކީނުން އެރޭވަން ދެން މަޑުކޮށްލައިގެން ތިބެފައި ބުނެއެވެ. ”މިމަންޖެހެން މާދަމާވަންދެން މަޑުކޮށްލާނީއެވެ. އޭނާއަށް ކަމެއް އަރައިފި ޖެހިއްޖެނަމަ މިކަމުން ގޮތުގެ ތަޅާލެއްގައި އެއަކު ނުތިބޭނެއެވެ. އޭނާއަށް ކަމެއް ނުވެ ސަލާމަތުން ހުރެއްޖެނަމަ އަހަރެމެން މަޝްވަރާ ކުރިޔަމަށް ގޮތުގެ ތަޅާލައިފައި މަރާމާތު ކުރާނީއެވެ.“ އަނެއް ދުވަހު ހެނދުނު ވަލީދަށް އެއްވެސް ކަމެއް ސަލާމަތުގެ ހުރެއްޖެއެވެ. ދެން މިސްކީނުން އޭނާއާ އެކު ގޮތުގެ ތަޅާލައިގެން ގޮތުގެ ބިންގަލާ ހިސާބަށް ދެވިއްޖެއެވެ. އެ ބިންގަލަކީ އިބްރާހީމްގެ ގޮތުގެ ބިނާކުރެއްވި ބިންގަލެވެ. އެއަށްފަހު އެބިންގަލުގެ ދަށުގައި ހުރި ވަރަށް ބޮޑެތި ހިލަތަކުގެ މައްޗަށް މިއޮޅުން ދެއްކެން ދިޔައެވެ. ދެން އެބައިމީހުން ބިރުން އެތަން ހުރިގޮތަށް ދޫކޮށްލިއެވެ. ދެން ގޮތުގެ ބިނާކުރަމުން ގޮސް އެއްކޮންނިންމާލިއެވެ. ދެން އިބްނު ކަޘީރު ގޮތުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ހާޞިލްތައް ދާދި ކުރިއަށް ބަޔާންކޮށްލައިގެން ގޮތުގެ ވާހަކަތައް ކަޑައިލައެވެ.
(އިބްނު ކަޘީރު، 2003، ވޮލިއުމް 1، ސަފުހާ 392-391).

މިދުންނަވި ރިވާޔަތްތަކުން ދޭހަވަނީ އިބްރާހީމްގެފާނުގެ ބިނާކުރެއްވި ގެފުޅަށް އެންމެ ފުރަތަމަ ބަދަލު ގެނައީ ޤުރައިޝުންކަމުގައެވެ. އެބައިމީހުންވަނީ ގެފުޅުގެ ތެރޭގައި ހިމަނާ ބައެއް ގެފުޅުގެ ތެރޭގައި ނުހިމަނާ ދޫކޮށްލައިފައެވެ. އެބަޔަކީ ހިޖްރު ނުވަތަ ހަޠީމްއެވެ. ގެފުޅުގެ ކައިރީގައި ހަނދުފަދަ ބައްޓަމުން އޮތީ އެތަނެވެ. ދެން ގެނައި ބަދަލަކީ ގެފުޅުގެ ދޮރުކާޑު މައްސަދަކުން އުފުލުމެވެ. ތިރީގައިވާ ފޮޓޯއަކީ ސަޢޫދީޕީޑިއާ (https://saudipedia·com/en/hijr-ismail) އިން ނަގައިފައިވާ ފޮޓޯއެކެވެ. އެފޮޓޯގައި ހަނދުފަދަ ބައްޓަމުން ކަޢުބާ ކައިރިން އެފެންނަނީ ހިޖްރު ނުވަތަ ހިޖްރެވެ. ހިޖްރަށް ހިޖްރު އިސްމާޢީލް އޭ ވެސް ކިޔައެވެ.

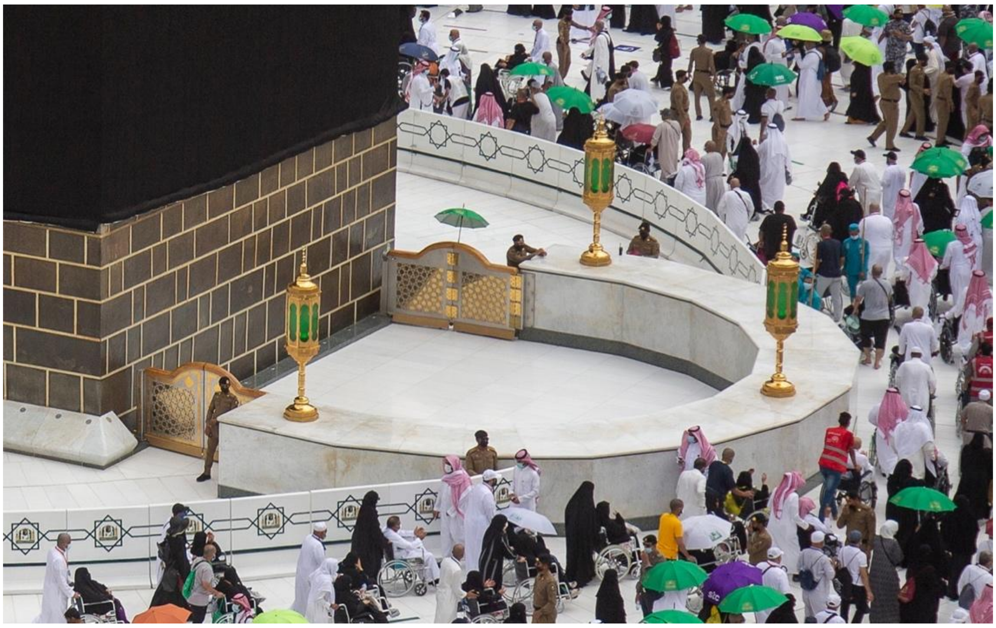

ގެފުޅުގެ ތާރީހް 5: އިބްރާހީމްގެފާނު ބިނާކުރެއްވި ގޮތަށް އިބްނު ޒުބައިރު ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވުން

އިބްނު ޒުބައިރު ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވުން

އިބްނު ޒުބައިރު ރަޟިޔަﷲ ޢަންހުމާއަކީ އަބޫބަކުރުގެފާނުގެ ކާފަދަރިކަލުނެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅަކީ ޒުބައިރުގެފާނެވެ. މައިކަނބަލުންނަކީ އަސްމާގެފާނެވެ. ޛާތުއްނިޠާޤައިނި އާއިޝާގެފާނުގެ ދައްތަ. ރަސޫލާ صلّى اللّـه عليه وسلّم އާއި އަބޫބަކުރުގެފާނަށްފަހު ޢާއިޝާގެފާނު އަދި ހިޖުރަކުރެއްވުމަށްފަހު އިބްނު ޒުބައިރުގެފާނަކީ ކަމަކު ސަޙާބީ ދަރިކަލުން ރިވާވެގެން އައިސްފައިވެއެވެ. މައްކާ ފަތަހަވުމާއި ހަމައަށް ...

ޙަދީޘަށެވެ. ޙަދީޘުގެ ފިޤުހުގައި އޭނާގެ ސިފައިންވަސީ މާތް ރަސޫލާ صلّی اللّه علیه وسلّم ގެ ގާތްތެރިކަމުން ވަރަށް ގިނަ ސަޙާބީންނަށް ޝަރީޢަތުގެ ޢިލްމު ދިނެވެ. މިރޭނޮންނާ ހަމައެކަނި ކަމެއް ނޫން. އިބްނު ޒުބައިރު ޙިޖާޒުގައި އަމީރުލް މުއުމިނީނުގެ ގޮތުގައި ހުންނެވިއިރުވެސް ޙަދީޘުގެ ފިޤުހުގައި ސަޙާބީންގެ ވާހަކަތައް ބަޔާންކުރައްވަމުން ގެންދެވިއެވެ. ދަރިވަރުންނަށް ފަތުވާ ދެއްވުމުގައި ބޮޑު ދައުރެއް އަދާކުރެއްވިއެވެ. ޙަދީޘުގެ ދަރުސްތަކުގައި ވަރަށް ބޮޑު ބައިވެރިވުމެއް ލިބިގެން ގޮސްފައިވެއެވެ. އިބްނު ޒުބައިރު އަކީ އަމީރުލް މުއުމިނީނާއި ހިތްވަރުގަދަ ވާރުތަވެރިއެކެވެ.

އިބްނު ކަޘީރު މިވާހަކަތައް ލިޔުއްވައިފައިވަނީ އަލްބިދާޔަތު ވައްނިހާޔަތުގެ ހިޖުރައިން 64 ވަނަ އަހަރު ހިނގައި ދިޔަ ހާދިސާތައް ބަޔާންކުރައްވާ ތަންގައެވެ. ހަޖްޖުގެ ވަގުތުގެ ދުވަސްވަރު އޭނާ ޝާމުކަރައިން ބޮޑު ލަޝްކަރެއްގެ މައްޗަށް ޙުސައިން ބިން ނުމައިރު ފޮނުއްވައި ޙިޞާރުކުރިއެވެ. އޭރު އިބްނު ޒުބައިރު ހުންނެވީ ކަޢްބާގައެވެ. އޭނާ ގޮސް ހަނގުރާމަތަކުން މަންޖަނީގު (catapult) ބޭނުންކޮށްގެން ބޮޑެތި ހިލަ މައްކާއަށް އުކިއެވެ. އެކަންކުރެއްވުމުގެ ތެރޭގައި ކަޢްބާއަށްވެސް ހަމަލާތަކެއް އަލިޖެހި ވަރަށް ބޮޑު ގެއްލުންވިއެވެ. ހަމައެދުވަސްވަރު ގެދޮރުގައި އަލިފާނުގެ ހާދިސާއެއްވެސް ހިނގިއެވެ. ބައެއް ރިވާޔަތްތަކުގައިވެސް ގެދޮރުގައި އަލިފާން ހިފީ އަލިފާނަށްލަހައިގެން ދުންނާކޮޅުގައިވާ ހިލަ ގެފާ ދިޔައީ އެކުރުމުންނެވެ. ނަމަވެސް އެބައިމީހުން އެގޮތަށް އުޅޭ ދުވަސް ތަކާ ސުންނާފަތި ކުރިއަށް ނޫނެވެ. އިބްނު ޒުބައިރުގެ ދުވަސް ދުއްވައިލުމަކުނެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބުން ގެދޮރުތަކެއް ހުރި ވަރަށް ބޮޑު ހަލާކުވެފައިވެއެވެ. ހަޖްޖުގެ ސިފައިން މައްކާ ދިޔުމަށް ކުރިމާ 17 ވަނަ އަހަރުދުވަހު ހަޖްޖު އަދާކުރަމުންދިޔައެވެ. އެހެންކަމުން އެބައިމީހުން އެނބުރި ޝާމަށް ދިޔައީއެވެ. (އިބްނު ކަޘީރު، 2012، ސ ސ 222-193).

މިވާހަކަ އިބްނު ކަޘީރު އޭނާގެ ތަފްސީރުގައި ލިޔުއްވައިފައިވާ މިދަންނަވާ އިބާރާތުގޮތުންނެވެ. އިބްނު އިސްޙާޤު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ރަސޫލާގެ ޒަމާނުގައި ކަޢުބާގެ އިސްތިހާރު އަދަދު މުޅިން. އޭރު ކަޢުބާގައި އެތަކެއް ޗިތްރުތަކާއިވެސް ޒީނަތް ޒީނަތްކޮށްފައިވެއެވެ. އެއްދުވަހު ރަސޫލާގެ ދުވަސްވަރު ކަޢުބާގެ ތެރޭގައި ކުރެހުމުގެ ޗިތްރުތަކެއް ހުރި ކަމަށް ބުނެވެއެވެ. ރަސޫލާގެ ޒަމާނުގައި ދުވަސް ބިނާކުރި ދުވަސް އިއްޔަކީ ބޭނުނެއް ވަކި ގޮތަކަށް ކިޔަނީއެވެ. ޙަދީޘުގެ ގަވާއިދުގެ ތެރެއިން ކިޔާނުމަކަށް ވާތީއެވެ. އެބަސް އިބްނު ޒުބައިރު އިސްލާހުކުރެއްވީ ރަސޫލާގެ ޒަމާނުގެ އަސާސްތަކުގެ މައްޗަށެވެ. އަދި ކަޢުބާގެ ދޮރު ދެދޮރަށް ހަދައި ބިމާ އެއްހަމަކުރެއްވިއެވެ.

ދުވަސް ވަރަކަށްފަހު ކުރީގެ ގޮތަށް އިބްނު ޒުބައިރުގެ ބިނާކުރެއްވި ގޮތް ބަދަލުކުރެވުނެވެ. އެކަމާބެހޭ ޙަދީޘް ދުވަސް އޭގެ ކުރީގައި ދެއްކެވިއެވެ. އެކަމާބެހޭ ދުވަސް ބޭނުންކުރެއްވި ބިނާކުރެއްވިގޮތުގެ މަޢުލޫމާތެވެ.
ކިޔާނަމަ ނަމަވެސް ކަޢުބާ ދުވަސް ހިނގާފައިވާ ދުވަސްތަކުގެ ތެރޭގައި ދުވަސްތައް މަރާމާތުކުރިއެވެ. ހަޖްޖާއި ޢުމްރާގެ ދުވަސްތަކުގައި ކަޢުބާ ނިވާކުރާ ކިސްވާއަށް ދަތިވިއެވެ. އެހެންކަމުން ދުވަސްތަކުގެ އިސްލާހަށް ޙާލަތު ބަދަލުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ކުރިއަށް އޮތް ބިނާކުރުމުގެ ވަގުތެވެ. ތާރީޚަށް ބަލާއިރު ކުރީގެ ބިނާގެ އަސާސްތަކުން ޚިޔާލުގެ ދުވަސް ބޭނުންކުރަމުން ގެންދެވިއެވެ. ތާރީޚީ ބިނާކުރުމުގެ ތެރޭގައި ދުވަސް ބޭނުންކުރެވިފައިވާ ކަޢުބާ ހަމައެކަނި ބިނާކޮށްފައެވެ.

އިބްނު ޒުބައިރު ދުވަސް ބޭނުންކުރެއްވި ގޮތަށް އިބްރާހީމް ޢަލައިހިއްސަލާމު ބިނާ މަތިން ބިނާކުރެއްވިއެވެ. އޭނާގެ ޙައްޤުގައި ދުވަސް ކުރިއަށް ގެންދެވިއެވެ. ކަޢުބާގެ އިމާރާތް ޒަމާނީ އިބްނު ޒުބައިރު ބިނާކުރެއްވި ގޮތަށް ބިނާކުރެއްވިއެވެ.
އޭގެފަހުން އިބްނު ޒުބައިރު ބޭނުންކުރި ދުވަސް ތަފްސީލުކޮށް ބަޔާންކުރެވުނު ދުވަސް ބޭނުންކުރިއެވެ.

އިމާމު މުސްލިމު ރިވާ ކުރައްވައިފައިވެއެވެ. ޢަޠާ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ޔަޒީދު ބިން މުޢާވިޔާގެ ޒަމާނުގައި ގެފުޅު ގައި ހިނގި އަޙްޒާބުގެ ހާދިސާގައި ގެފުޅަށް ގެއްލުންވިއެވެ. ކަޢުބާއަށް ލިބުނު ގެއްލުން މަރާމާތުކުރުމަށް އުއްމަވީގެ ބައެއް ޙައްޖު މޫސުމާ ހަމައަށް އިބްނު ޒުބައިރު ބާއްވައިފިއެވެ. އެކަން އެގޮތަށް ކުރެއްވީ ޝާމުކަރައިގެ އަހުލުވެރިންނާ ދެކޮޅަށް މީސްތަކުން ހިތްވަރުދެއްވުމަށް ނުވަތަ ބާރުއަޅުއްވުމުގެ ބޭނުމުގައެވެ. އެ އަހަރުގެ ޙައްޖަށް މީސްތަކުން އައުމުން، އިބްނު ޒުބައިރު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަޢުބާ ބިނާކުރުމުގެ މައްސަލައިގައި މަޝްވަރާ ދީބަލަ. އެގެފުޅު ތަޅާލާފައި އަލުން ބިނާކުރަން ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ހަލާކުވެފައިވާ ތަން މަރާމާތު ކުރަންވީހެއްޔެވެ؟" އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިމަންނާއަށް ފެންނަ އެންމެ ރަނގަޅު ރައްޔަކީ ހަލާކުވެފައިވާތަން މަރާމާތުކުރުމެވެ. މީސްތަކުން އިސްލާމްވީއިރު އޮތް ހުރި ގޮތަށް އޮތް ހާލަތުގައި ދޫކޮށްލުމެވެ." އިބްނު ޒުބައިރު ވިދާޅުވިއެވެ. "މީހެއްގެ ގެއަށް އަންދައިފިނަމަ އޭގެ އަލުން ބިނާކުރަން ބޭނާ ނުކުރާނެތޯ؟ ހިތްހަމަ ނުޖެހޭނެއެވެ. އެހެންވީމާ ﷲ ގެ ގެފުޅު އެދެން ތަކުރާރު ހާލަތުގައި ބަހައްޓާނީހެއްޔެވެ؟ ތިމަންނާ ތިންދުވަސް ވަންދެން ﷲ އަށް އިސްތިޚާރާ ކުރުމަށްފަހު ކަމެއް ނިންމާނަމެވެ." ދެން ތިންދުވަސް ފަހުން އިބްނު ޒުބައިރު ނިންމެވީ ގެފުޅު ތަޅާލައިފައި ބިނާކުރުމަށެވެ. ނަމަވެސް މީސްތަކުން އެ ގެފުޅު ތަޅާލަން ބިރުގަތެވެ. އެއީ ގެފުޅަށް އަރާ ފުރަތަމަ މީހާއަށް އުޑުން ޢަޛާބެއް ނާޒިލުވާނެ ކަމަށް ބިރުގަތުމުންނެވެ. ދެން އެއްމީހަކު ގެފުޅުގެ މަތިއަށް އަރައި ހިލަތައް ނައްޓަން ފަށައިފިއެވެ. އޭނާއަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުވާކަން ފެނުމުން މީސްތަކުން ގެފުޅު ތަޅާލުމުގައި ބައިވެރިވެއްޖެއެވެ. އެހެންގޮސް ގެފުޅު ތަޅާލަމުން ބިމާ ހަމަކުރިއެވެ. ގެފުޅު އޮތްތަން ވަށައިގެން ތަނބުތައް ޖަހައި ފޮތިގަނޑު ދަމާލިއެވެ. އަލުން ބިނާކުރުން ނިމުމުން އިބްނު ޒުބައިރު އޭނާ ފޯރުކުރި ތަނބުތައް ނައްޓަވައިފިއެވެ. އިބްނު ޒުބައިރު ވިދާޅުވިއެވެ. ނަބިއްޔާ ހަސްކުރާ ބަސްފުޅު ކުރެއްވިކަން ޢާއިޝާގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

"ކަމަނާގެ ޤައުމުގެ މީސްތަކުން ޖާހިލިއްޔަތާ ޒަމާނާ ގާތްގައި ނުވާނަމަ ތިމަންކަލޭގެފާނު ގެފުޅު ތަޅުއްވާލައްވައި، އެގެފުޅުން އުނިކުރެވިފައިވާ ހިޖުރުން ފަސްގަޒު ދިގުމިނުގައިވާ ފަސްމުށުގެ ބައި ގެފުޅުގެ ތެރެއަށް ހިމެނުއްވީމުހެވެ. އަދި ގެފުޅަށް ވަންނަން ދޮރަކާއި ނުކުންނަން ދޮރެއް ލެއްވީމުހެވެ."

އިބްނު ޒުބައިރު ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަތުގައި ޚަރަދުކުރެވޭނެ ވަރަކަށް ފައިސާ އޮތެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ މީސްތަކުން ދެކެ ބިރު ގަންނަ މީހަކު ނޫނެވެ."

މިހެން ވިދާޅުވެފައި ޤުރައިޝުން ގެފުޅު ބިނާކުރުމުގައި ދޫކޮށްލި ބައި ގެފުޅުގެ ތެރެއަށް ހިމެނުއްވިއެވެ. އޭގެ ހިޖުރުން ފަސްގަޒު ގެފުޅާ ގުޅުއްވައިވާ ފަސްމުއްޔެވެ. ގެފުޅުގެ އުސްމިނުގައި އިތުރުކުރެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް އެއްވެސް ބައެއް ލާފައެއް ނުވެއެވެ. ގެފުޅުގެ އުސްމިނަށް ދިހަ ރިޔަން އިތުރު ކުރެއްވިއެވެ. އަދި ގެފުޅުގައި ދެ ދޮރު ލެއްވިއެވެ. އޭގެ ގެފުޅަށް ވަންނަން އެއް ދޮރާއި ނުކުންނަން އެއް ދޮރެވެ. (އިބްނު ކަޘީރު، 2003، ވޮލިއުމް 1، ސ ސ 395-393).

ގެފުޅުގެ ތާރީޚް 6: ޙައްޖާޖު ބިން ޔޫސުފު ގެފުޅު ބިނާކުރުން

ޢަބްދުލްމަލިކު ބިން މަރުވާނަކީ ހިޖުރައިން 65 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން ހިޖުރައިން 86 ވަނަ އަހަރާ ހަމައަށް ވެރިކަން ކުރެއްވި އުމަވީ ޚަލީފާއެކެވެ. ޢަބްދުލްމަލިކު ބިން މަރުވާނުގެ ޚިލާފަތުގައި، ބޮޑު ދަރަޖައެއްގެ މަޤާމެއް ޙައްޖާޖު ބިން ޔޫސުފުއްޘަޤަފީ ކުރެއްވިކަމަކީ އިބްނުޒުބައިރާ ހަނގުރާމަ ކުރުމަށް ފޮނުއްވުމެވެ. އޭނާ މައްކާއަށް ގޮސް ވަށާލައިގެން ހަނގުރާމަކޮށް އިބްނުޒުބައިރުގެ ފަރާތުން ކާމިޔާބުވިއެވެ. މިކަމަށް ހިނގީ ހިޖުރައިން 73 ވަނަ އަހަރުގެ ތެރޭގައެވެ. އިބްނު ޒުބައިރު ކާމިޔާބުކުރެއްވުމަށްފަހު ޙިޖާޒުގެ ގޮތުގައި ޢާމިލުކަމުގައި ބޭއްވުނުއެވެ. މީގެފަހުން އޭނާ ކޫފާ ސަރަޙައްދު ކަނޑައެޅުއްވިއެވެ. އޭނާ މިޤަރާރާ މަސްއޫލިއްޔަތު ތަރައްގީގައި އެހީވެ އުޅުނެވެ.

އިބްނު ކަޘީރު ލިޔުއްވައިފައިވެއެވެ. އިބްނު ޒުބައިރު ގަތުލުކުރުމަށްފަހު ޙައްޖާޖު ބިން ޔޫސުފު، ޚަލީފާ ޢަބްދުލްމަލިކު ބިން މަރުވާނަށް ސިޓީއެއް ފޮނުއްވިއެވެ. އެ ސިޓީގައި ގެރެގެ ވާހަކަ އާއި އިބްނު ޒުބައިރު ގެރެގެ ބިނާކުރެއްވިއިރު ގެންނަވައިފައިވާ ބަދަލުގެ ވާހަކަ ގެންނެވިއެވެ. އެގޮތުން އޭނާ ގެރެގެ ބިނާ ކުރެއްވިއިރު ޙިޖުރު ނުވަތަ ޙަޠީމު ގެރެގެ ތެރޭގައި ހިމަނައިފައިވާ ވާހަކަ ލިޔުއްވައިފައިވެއެވެ. ޢަބްދުލްމަލިކު ބިން މަރުވާނު ސިޓީގެ ޖަވާބުގައި ލިޔުއްވިއެވެ. "އިބްނު ޒުބައިރު ކަންތައް ކޮށްފައިހުރި ގޮތް ތިމަން ބޭނުމެއް ނުކުރަމެވެ. ކަޢުބާގެ އުސްމިން ހުރި ގޮތަށް ބަހައްޓާށެވެ. ހިޖުރުން ފެށިގެން ކަޢުބާއަށް އިތުރުކޮށްފައިވާ ބައި ތަކެއްޗާ ހަމަކުރާށެވެ. ޙިޖުރުގެ ބައި އަލުން ބިނާކުރާށެވެ. ދޮރު ވަކިކޮށް ބަންދުކޮށްލާށެވެ." މި ސިޓީ ލިބުމުން ޙައްޖާޖު ގެރެގެ ބިނާކުރީ ޢަބްދުލްމަލިކުގެ އަމުރުގެ މަތިން ގެރެގެ ބިނާކުރީއެވެ. އިބްނު ޒުބައިރުގެ ބިނާގެ މައްޗަށް ނޫނެވެ.

ސުންނަތުން ސާބިތުވާ ގޮތަށް އިބްނު ޒުބައިރު ގެރެގެ ބިނާކުރެއްވީ ގޮތެވެ. ޢަބްދުލްމަލިކު ބިން މަރުވާން އަމުރު ކުރައްވައިގެން ޙައްޖާޖު ގެރެގެ ބިނާކުރެއްވީ ގޮތެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ އިބްނު ޒުބައިރުގެފާނު ގެރެގެ ބިނާކުރެއްވީ ރަސޫލާގެ ޙަދީޘް ބަލައިގެން ކަޢުބާގެ މައްޗަށް ބަދަލުގެނައިގެންނެވެ. ޢާއިޝާގެ ރިވާޔަތުން ރިވާވެގެންވާ ރިވާޔަތެއްގައިވޭ، ކަމަށް ޢަބްދުލްމަލިކު ބިން މަރުވާނަށް ކުރިން ފިޔަވައިލައި ޢާއިޝާގެފާނުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘް ކަޢުބާ ބިނާކުރެއްވުމާ ގުޅޭގޮތުން އެނގިވަޑައިގެން ނުވާކަމުގައެވެ. ނަމަވެސް އެ ކަޢުބާ އެނގިވަޑައިގެންފައިވާ ގޮތުގައި ހަމަވާނަމަ، އެ ކަޢުބާގެ ބަދަލު ޙަޖަރު ކަޢުބާއެއްގައްސާ ކަހަލަ ކުރެވިފައިވާ ބަދަލުތަކެއް ކުރިކަމެވެ. އެ ބަރުޙާ ކަޢުބާގެ ބަދަލުތައް ބަރަކާތް ލިބިގެން އަލިމާ ފަހުންނެވެ. އެހެންނަމަ ޢަބްދުލްމަލިކު ވިދާޅުވިއެވެ. "ގެރެގެ ތަޢާލާއި އަރިން އިމާރާތް ކުރެވުނު ކުރިން ތިމަންނާއަށް މި ބަރަކާ ބަސްކުރުމުގެ އެނގިލުމެއް ނެތެވެ، އިބްނު ޒުބައިރު ގެރެގެ ބިނާކުރެއްވި ފަދައިން އެއްވެސް ބަދަލެއް ނުގެނައުމަށް ބޭނުންވީމުއެވެ." (އިބްނު ކަޘީރު، 2003، ވޮލިއުމް 1، ސ ސ 395-396). މިގޮތަށް ގެރެގެ ބިނާކުރެވުނީ ހިޖުރައިން 74 ވަނަ އަހަރުއެވެ.

ފަހުން އަދި ބައެއް ތަޢުމީރުކުރުންތަކުން ތަރައްޤީ އުނދަގޫއެއްގެންނެވި ގޮތަށް އިބްނު ޒުބައިރުގެ ބިނާގަދުގެ މައްޗަށް ގެރެގެ ބިނާ ކުރެއްވުމުގެ ހިތްވަރު ބަދަލުކުރެއްވިކަން ބާރުގޮތެއް އެނގެއެވެ. ޚަލީފާ މަހްދީ ޒަމާނުގައި ލިޔުއްވައިފައިވެއެވެ. ހަލީފާ ހާރޫން ރަޝީދުގެ ވެރިކަމުގެ ދުވަސްވަރުގައި، އޭނަނީވެސް މާލިކު ބިން އަނަސްއަށް ދެންނެވިއެވެ. "ތިމަންމެންނަކީ، ޢަބްދުލް ބިނާކުރި ގެރެގެ ބައިތުލް އިބްނު ޒުބައިރު، ގެރެގެ ބިނާކުރި ގޮތަށް ގެރެގެ ބިނާކުރަން ބޭނުންވެއެވެ." އެހިނދު މާލިކު ބިން އަނަސް ވިދާޅުވިއެވެ. "އެ ގޮތަކު ހުއްޓުވާށެވެ. ތަޢުމީރުކުރުން ގެރެ ކުރިމަތިލެއްވުމަކީ ބަލިކޮޅުގެ އަޅާލުމަކަށް ވާނެއެވެ. އެހެން އަނެއް ކުރަން ފަށައިފިނަމަ ކޮންމެ ބަޔަކު ތަޢުމީރުކުރުމަކީ އެއްވެސް ގެރެގެ ބަދަލުކޮށް ގެރެ ފުރާނަވާނެއެވެ. ހެޔޮ ސަބަބަކުން މިސްކިތްތަކުގެ ހިތްވަރުން ގެރެގެ ކުރިން ޖެހޭ ބައިދު ގަދަކަމެވެ، އިބްރާހީމްގެ ގައުދުގައި ހުންނާނެއެވެ."(ޑްރެއިޕަރ، 2019، ވޮލިއުމް 1، ސ 424).

ކަޢުބާގެ ތާރީޚް 7: ފަހުޒަމާނުގައި ކަޢުބާ ހަލާކުކޮށްލުން

ސުލްޠާން މުރާދުހާން ކަޢުބާ ބިނާކުރެއްވުން:

ހިޖްރައިން 1039 ވަނަ އަހަރުގެ ޝަޢުބާންމަހުގެ 19 ވީ ބުދަ ދުވަހުގެ ތެރޭގައި މައްކާއަށް ވަރަށް ބޮޑު ވިއްސާރައެއް އައެވެ. އެދުވަހު ވެހުން ފެށި ވާރޭ މެދުކަނޑާލުމެއްނެތި، ބުރާސްފަތި ދުވަހުގެ ހަވީރު ހަމައަށް ވެހުނެވެ. އޭގެ ސަބަބުން މައްކާއަށް ސައިލު ވަރަށް ވަދެ ވާދީ ފެނުން ފުރިގެން ފެތުރުނެވެ. އެފަހަރު ވާދީ ފެނި ކަޢުބާގެ ފާރުގެ މެދާ ހަމައަށް ފެންބޮޑުވިއެވެ. ފެންބޮޑުވުމުގެ ސަބަބުން އެތައް ފާރު ވެއްޓިގެންދިޔައެވެ. ޙިޖްރުގެ ފާރާއި ކަޢުބާގެ ބައެއް ފާރު ވެއްޓިގެންދިޔައެވެ. ވިއްސާރަ ހުއްޓުމަށްފަހު ކަޢުބާގެ ފާރުތަކުގެ ވެއްޓިފައިވާ ބައިތައް ހުސްކުރިއެވެ. އެދުވަސްވަރު ދިޔައީ އިރުމަތީގެ ޢުލަމާއުން މަޝްވަރާ ކުރުމަށްފަހު ކަޢުބާ އާއުސޫލުން އިމާރާތްކުރުމަށް ނިންމި ބައެއް ރަށްރަށުގައި ތިބި ޢުލަމާއުންނަށް ފޮނުވިއެވެ. އެކަން މިސްރުގެ ދަރިކޮޅުގެ ވެރިޔާއަށް ހިނގައިދިޔަ ގޮތް ބުނެލާނަމެވެ. ސުލްޠާނާ އިޖާބަދީ ހިތްވަރުދިނެވެ. އެދުވަސްވަރު ރަސްކަން ކުރައްވަމުން ގެންދެވީ ސުލްޠާން މުރާދުހާނެވެ. ސުލްޠާން މުރާދުހާން އަމުރުކުރެއްވި ގޮތަށް ކަޢުބާ ބިނާކުރުމުގެ މަސައްކަތް ފެށިއެވެ. ކަޢުބާ ބިނާކުރުމުގެ މަސައްކަތް ނިމުނީ ހިޖްރައިން 1040 ވަނަ އަހަރުގެ ޛުލްޙިއްޖާ 2 ވަނަ ދުވަހުއެވެ. (އިސްލާމް އޮން ލައިން، ޢަރަބިއްޔާ).

ފަހު ޒަމާނުގައި ކަޢުބާ ހަލާކުކޮށްލުން

މާތް الله އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކަޢުބާގެ ހާލަތު ދައްކަވައިދެއްވިއެވެ. ރަސޫލާ صلى اللـه عليه وسلّم އަވަހާރަވުމުގެ ކުރިން އެކަން ދެނެގަތުމަށް ޖެހޭ ކަންކަން ބަޔާންކުރައްވައިފިއެވެ. ދެން ރަސޫލާއަށް ވަޙީ ބާވައިލެއްވިއެވެ. "ކަޢުބާ ހަލާކުކުރާނީ ކިޔާމަތުގެ ކުރިން ކަޢުބާއަށް ކުރިމަތިލާ ލަޝްކަރެއްގެ ފަރާތުން ކަމުގައިވާނެއެވެ." އެހެން ޙަދީޘެއްގައި ވެއެވެ. "ބައިތުﷲ ހުރިހާ ބައެއް ކަޢުބާގައި ހަވާލުވެ ކައިރިވާ ބައެއްގެ ތެރެއިން ކަޢުބާއަށް ކުރިމަތިލާ ލަޝްކަރެއްގެ މީހުން ކަޢުބާއަށް ހަމަލާދޭން ދާއިރު ބިމުގެ ދަށަށް ގެންދެވޭނެއެވެ." ދެން އޮތް ޙަދީޘުގައި ވެއެވެ. "ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! މި މީހުން ހުރިހާ ބައެއް މީހުން ގެންދެވެނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ އޭގެ ތެރޭގައި ވިޔަފާރިކުރާ މީހުންނާއި، އެމީހުންގެ ބައެއް ނޫން ބައެއް ވެސް ހުރިއެވެ." އޭގެ ޖަވާބުގައި ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ. "އެއީ އެންމެން ހަމަ އެއްކޮށް ބިމުގެ ދަށަށް ގެންދެވޭނެއެވެ. ނަމަވެސް އެމީހުން ނިޔަތާއި ގުޅިގެން ކިޔާމަތްދުވަހު އެމީހުން ތެދުވެވޭނެއެވެ." (صحيح مسلم، كتاب الفتن وأشراط الساعة،باب الْخَسْفِ بِالْجَيْشِ الَّذِي يَؤُمُّ الْبَيْتَ،ނަމްބަރު:2884).

ފަހުޒަމާންގައި އިތިއޯޕިއާގެ ނުވަތަ ޙަބުޝްކަރައިގެ މީހަކު ކަޢުބާ ސުންނާފަތިކޮށްލާނެ ކަމަށް ސައްޙަ ޙަދީޘްގައިވެއެވެ. އަބޫހުރައިރާ ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު ގެ އަރިހުން ރިވާ ވެފައިވެއެވެ. ރަސޫލާ صلّى اللّـه عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. " يُخَرِّبُ الْكَعْبَةَ ذُو السُّوَيْقَتَيْنِ مِنَ الْحَبَشَةِ " މާނައީ: "ޙަބަޝީއިގެ ކުޑަކަކުލާވާ މަސްވެރިކު ހިކި ބަރުބަށު ކަރައިގެ މީހަކު ކަޢުބާ ސުންނާފަތިކޮށްލާނެއެވެ." (صحيح مسلم،كتاب الفتن وأشراط الساعة،بَاب لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَمُرَّ الرَّجُلُ بِقَبْرِ الرَّجُلِ فَيَتَمَنَّى أَنْ يَكُونَ مَكَانَ الْمَيِّتِ مِنْ الْبَلَاءِ، ޙަދީޘް:2909).

މިދެންނެވުނު ޙަދީޘް ބަސްފުޅުގެ އިތުރު ތަފްސީލު ބޮޑުރިގެ ރިވާޔަތްތަކުގައި ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އިބްނު ޢައްބާސް ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ރަސޫލާ صلّى اللّـه عليه وسلّم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. " كَأَنِّي بِهِ أَسْوَدَ أَفْحَجَ، يَقْلَعُهَا حَجَرًا حَجَرًا " މާނައީ: "ޙަބަޝީއިގެ މަސްވެރިކު ހިކި، ކަޅު މީހާ ކަޢުބާގެ އެއްގަލަށްފަހު އަނެއްގަލާ ނައްޓާލަމުން މިމަންޒަރު ފެންނަ ކަހަލައެވެ." (صحيح البخاري، كتاب الحج،باب هَدْمِ الْكَعْبَةِ، ޙަދީޘް:1595).

ޢަބްދުﷲ ބިން ޢަމްރު ބިން ޢާޞް ރަޟިޔަﷲ ޢަންހުގެ އަރިހުން އިމާމު އަޙްމަދު ރިވާކުރައްވައިފައިވާ ޙަދީޘް ބަސްފުޅެއްގައިވަނީ އެމީހާ ގެނުދޭ ތަކެތިތަކުގެ ތެރޭގައި ކަޢުބާގެ ޚަޒާނާތައް ފާޅުވާނެ ކަމަށެވެ. އަދި ގެނުދޭ އުރަތަތައްވެސް ދަމައިގަންނާނެކަމުގައެވެ. މިވާހަކަތައް އިމާމު އިބްނު ކަޘީރު ބަޤަރާ ސޫރަތުގެ 127 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ޒިކުރުކުރައްވައިފައިވެއެވެ.

އިސްލާމްދީން އައުމަންޒަރަށް ފާއިތުވެދިޔަ ދިގު ޒަމާންގައި ކަޢުބާއަށް ގެއްލުން ދިނުމަށް ބައެއް ހާދިސާތައް ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ހިޖުރައިން 317 ވަނަ އަހަރުގެ ޤަރާމިޠާ މައްކާގައި ހިންގި ހަމަލާގެ ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. އެއަހަރުގެ ޙައްޖުވިޔާ ދުވަހު (ޛުލްޙިއްޖާ މަހުގެ 8 ވަނަ ދުވަހު) ސަފީނުގެ ފިރުޢައުނުކަމުގައިވާ ގަރާމިޠީންގެ ބަޔަކު މައްކާއަށް ވަދެ ބައްޔަތުﷲ ގެ ޙާޖީން ގަތުލުކޮށް، މިސްކިތުގެ ތެރޭގައި ވަޅުލައިގެން އެތަން ފުރާލީއެވެ. އެބައިމީހުން ޙަޖަރުލް އަސްވަދު ނަގައިގެން ގެންދިޔައެވެ. ޙަޖަރުލް އަސްވަދު އަނބުރާ ލިބުނީ ގާތްގަނޑަކަށް 22 އަހަރު ފަހުންނެވެ.

ގަރާމިޠީންނަކީ ފާޠިމީންނާއި އުބައިދުﷲ ލާގެ ފިރުޢު ކަމުގައިވާ ބައެކެވެ. އިބްނު މައިމޫން އަލްޤައްދާޙް ފަރުމާކުރި ބާޠިނީ މަޛްހަބުގެ ބައެކެވެ. އެބައި މީހުން ދަޢުވާކުރީ ދީނުގެ ބާޠިނީ މާނައެއް ހުރިކަމަށެވެ. ޤަރާމިޠާއަކީ އަލްއިސްމާޢީލިއްޔާ ގެ ނިސްބަތް ވެގެން ކަމަށް ބެލެވޭ ބަޔަކީ (Berbers) ގެ ބައެއް ކަމަށްވެސް ބަލާ މީހުން ތިބިކަމުގައެވެ. ބަރުބަރީންނަކީ އުތުރު އެފްރިކާގެ ބެދުއިން ޤައުމެއް ކަމުގައިވާ ބަރުބަރީންނެވެ.) އިބްނު ކަޘީރު ބަޔާންކުރައްވާ ގޮތުގައި ގަރާމިޠީން މައްކާގައި ހިންގި މި ޖަރީމާގެ ސަބަބުން ފާޠިމީ ދައުލަތުގެ ވަރަށް ބޮޑު އަބުރުވެއްޓުމެއް ލިބުނެވެ. އެހެން އެކަމުގެ ސަބަބުން މުޅި އިސްލާމީ އުއްމަތުގެ ފާޑުކިޔުން އަރާނެވެ. އެހެންކަމުން މައްޗަށް ގަރާމިޠީންގެ ފޮނުވި އަލް ޙަޖަރުލް އަސްވަދު ފޮނުވައި، މައްކާއިން ގެނދިޔަ ތަކެތި އަނބުރާ ރައްދުކުރަން އަމުރުކުރެވުނެވެ. އަލް ޙަޖަރު އަ އަމުރަށް ކިޔަމަންވެ، ޙަޖަރުލް އަސްވަދު އަނބުރާ މައްކާއަށް ރައްދުކުރިއެވެ. (އިސްލާމްވެބް.ނެޓް، 2011).

ރެފަރެންސް

1. އަބްދުލްޣަނީ، މުޙައްމަދު އިލްޔާސް. (2004). ދަ ހިސްޓްރީ އޮފް މައްކާ މުކައްރަމާ (އަރްޝަދު ހުސައިން އިލްޔާސް، ތަރުޖަމާން). ޕާކިސްތާން: އައްރަޝީދު ޕްރިންޓަރސް.
2. އިސްލާމްވެބް.ނެޓް. (4 ޖޫން 2003). ހޫ ބިލްޓް ދި ކަޢުބާ؟ [ކަޢުބާ ބިނާކުރީ ކާކު؟] އިސްލާމްވެބް. https://www.islamweb.net/en/fatwa/85886/builder-of-the-kabah.
3. އިސްލާމްވެބް.ނެޓް. (17 މެއި 2011). ދަ ޤަރާމިޠާ ސްޓީލިން ދަ ބްލެކްސްޓޯން ފްރޮމް ދަ ކަޢުބާ [ޤަރާމިޠާއިންގެ މީހުން ކަޢުބާއިން ޙަޖަރުލްއަސްވަދު ވަގަށް ނެގުން] އިސްލާމްވެބް. https://www.islamweb.net/en/fatwa/156575/the-qaraamitah-stealing-the-black-stone-from-the-ka’bah
4. ސައުދިޕީޑިއާ. (2025). ހިޖްރު އިސްމާޢީލް. https://saudipedia.com/en/hijr-ismail
5. ބޮލް، ޖެނިފާ. (2 މާ 2019). ދަ ކަޢުބާ އޮންދެ ސެންޓްރަލް ޕޮއިންޓް އޮފް އިސްލާމް. https://www.arabnews.com/node/1491651/lifestyle.
6. މުބާރަކްފޫރީ، ޞަފިއްޔުއްރަޙްމާން. (1996). ސީލްޑް ނެކްޓަރ: ބަޔޮގްރަފީ އޮފް ދަ ނޯބަލް ޕްރޮފެޓް. ސައުދީ އަރަބިއާ: މަކްތަބާ ދާރުއްސަލާމް ޕަބްލިޝަރ އެންޑް ޑިސްޓްރިބިއުޓަރސް.
7. އިބްން ކަޘީރު، އަބޫ އަލްފިދާ އިސްމާޢީލް ބިން އުމަރު. (2003). ތަފްސީރު އިބްން ކަޘީރު (ވޮލިއުމް 1). (ޞަފިއްޔުއްރަޙްމާން މުބާރަކްފޫރީ، ތަރުޖަމާން). ރިޔާދު: ދާރުއްސަލާމް ޕަބްލިޝަރސް އެންޑް ޑިސްޓްރިބިއުޓަރސް.
8. އަލް ޤުރްޠުބީ، އަބޫ ޢަބްދުﷲ މުޙައްމަދު ބިން އަޙްމަދު. (2019). ތަފްސީރުލް ޤުރްޠުބީ (ވޮލިއުމް 1). (އާއިޝާ ބެވްލީ ތަރުޖަމާން). ލަންޑަން: ދިވާން ޕްރެސް.